

Institutul
de Cercetări
Bioarheologice
și Etnoculturale

Revista

de Arheologie, Antropologie
și Studii interdisciplinare

Journal of Archaeology, Anthropology
and Interdisciplinary Studies

4

2022

COLEGIUL EDITORIAL

Dr. hab. Valentin DERGACIOV, editor onorific (Republica Moldova)

Prof. Paul PETTITT, editor onorific (Marea Britanie)

Dr. Angela SIMALCSIK, editor responsabil (România, Republica Moldova)

Dr. Bianca PREDĂ-BĂLĂNICĂ (Finlanda, România)

Dr. Alin FRÎNCULEASA (România)

Dr. Cristian Eduard ȘTEFAN (România)

Dr. Daniel GARVĂN (România)

Dr. Denis TOPAL (Republica Moldova)

Dr. Adela KOVÁCS (România)

COLEGIUL DE REDACȚIE/PEER-REVIEW

Dr. Angela SIMALCSIK, redactor responsabil
(România, Republica Moldova)

Prof. Paul PETTITT (Marea Britanie)

Dr. Denis TOPAL (Republica Moldova)

Dr. Adela KOVÁCS (România)

Dr. Gabriel VASILE (România)

Dr. Vasile DIACONU (România)

Dr. Bianca PREDĂ-BĂLĂNICĂ (Finlanda)

Dr. Vitalij S. SINIKI (Moldova)

Dr. Dorina ONICĂ (Republica Moldova)

Dr. Valentin DUMITRAȘCU (România)

Dr. Lucian MUNTEANU (România)

Cristina-Elena CORDOȘ (România)

Dr. Mariana COCIERU (Republica Moldova)

Dr. Ioan Sebastian BRUMĂ (România)

Dr. Lavinia GRUMEZA (România)

Dr. Ștefan HONCU (România)

Dr. Raluca KOGĂLNICEANU (România)

Dr. George Bodi (România)

Ion CIOBANU, secretar de redacție
(Republica Moldova)

Dr. Alin FRÎNCULEASA (România)

Dr. Cristian Eduard ȘTEFAN (România)

Dr. Ștefan VASILE (România)

Dr. Daniel GARVĂN (România)

Dr. Roxana MUNTEANU (România)

Dr. doc. Oksana HRYTSYUTA (Ucraina)

Dr. Dmitriy KIRICENKO (Azerbaidjan)

Dr. Alexandru BERZOVAN (România)

Dr. Andrei COROBCEAN (Republica Moldova)

Marian LIE (România)

Dr. Lilia DERGACIOVA (România)

Dr. Robert Daniel SIMALCSIK (România)

Dr. Cătălin-George FEDOR (România)

Dr. Victor COJOCARU (România)

Dr. Bogdan HAIDUC (România)

Dr. Vlad VORNIC (Republica Moldova)

Alexandru KOVÁCS, traducător, corector (limba engleză, limba franceză, limba germană) (România)

Dr. Ștefan VASILE, responsabil de indexarea revistei (România)

Dr. Denis TOPAL, concept copertă (Republica Moldova)

Dr. Bianca PREDĂ-BĂLĂNICĂ, concept grafic (Finlanda)

Dr. Mihail BĂȚ, machetare și aranjare în pagină (Republica Moldova)

Colegiul de redacție nu răspunde de opiniile exprimate de autori.

The editorial board is not responsible for the opinions expressed by authors.

Toate lucrările publicate în Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare (RAASI) sunt recenzate de specialiști în domeniu (peer-reviewed journal).

Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare (RAASI) este publicația anuală a Institutului de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale (ICBE) din Chișinău.

Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare (RAASI) este indexată în bazele de date internaționale [CEEOL](#) și [ERIHPLUS](#).

Editare și tipar: Bons Offices

ISSN: 2587-3768

E-ISSN: 2587-3776

Chișinău 2022

Cuprins

STUDII // MATERIALE // NOTE

- Daniel Garvăn, Gabriel Stăicuț, Gabriela Sava
Câteva elemente de datare a așezării Boian–Giulești de la Pietrosu (județul Buzău)
Chronological markers of the Boian–Giulești site from Pietrosu (Buzău County) 7
- Cristian Eduard Ștefan
Early metallurgy north of Danube: A necklace from a Boian – Vidra grave discovered at Glina–La Nuci
Metalurgia timpurie la nord de Dunăre: un colier dintr-un mormânt Boian–Vidra descoperit la Glina–La Nuci 23
- Adela Kovács
Unelte din cultura Cucuteni: polonicele din lut între utilitate practică și simbol
Tools from Cucuteni Culture: Ladles made in clay, between everyday use and symbol 39
- Maria-Cristina Ciobanu, Felix-Adrian Tencariu
Recent discoveries of mat imprints on pottery from Cucuteni–Cetățuie (Iași County, Romania). Thoughts and experimental tests on the use of braided supports in forming prehistoric ceramics
Descoperiri recente de impresiuni de rogojină pe ceramică de la Cucuteni–Cetățuie (jud. Iași, România). Considerații și teste experimentale privind utilizarea suporturilor împletite în modelarea ceramicii preistorice 67
- Svitlana V. Ivanova
The North-West frontier of the Black Sea steppe in the Early Bronze Age
Nord-Vestul Mării Negre ca „spațiu de frontieră” al stepei la începutul epocii bronzului 89
- Alin Frînculeasa, Daniel Garvăn, Angela Simalcsik, Octav Negrea, Roxana Munteanu, Cătălin Dinu, Ana Ilie, Laurențiu Grigoraș
Ritualul lamnaia și persistențe locale în prima jumătate a mileniului al III-lea (complexe funerare cercetate în anul 2021 în nordul Munteniei)
The Yamnaya ritual and local persistence in the first half of the third millennium BC (funerary features researched in 2021 in northern Muntenia) 127

- Bianca Preda-Bălănică
Note on a Pădureni type shaft-hole axe from northern Muntenia
Notă despre un topor de tip Pădureni din nordul Munteniei 167
- József Puskás, Zoltán-József Botha
Contacts between south-eastern Transylvania and the Upper Tisza Basin during the Middle and the Late Bronze Age
Contacte între sud-estul Transilvaniei și bazinul superior al Tisei în perioadele mijlocie și târzie ale epocii bronzului 187
- Dmitriy A. Kiricenko, Angela Simalcsik
Modificarea formei capului/craniului în Caucazul de Sud și Orientul Apropiat în perioada târzie a epocii bronzului – perioada timpurie a epocii fierului. Date arheologice și antropologice
Changing the shape of the head/skull in the Southern Caucasus and the Middle East in the Late Bronze Age and Early Iron Age. Archaeological and anthropological data 213
- Lucian Munteanu, Nicoleta Vornicu
Contribuții la problema imitațiilor de denari romani imperiali din Moldova. Descoperirea monetară din necropola de la Dumitreștii Gălății (comuna Schitu Duca, județul Iași, România)
Contributions to the topic of imitations after Roman imperial denarii from Moldavia. The monetary discovery from the necropolis of Dumitreștii Gălății (Schitu Duca Commune, Iași County, Romania) 257
- George-Dan Hânceanu, Angela Simalcsik, Lăcrămioara-Elena Istina
Necropola din secolele II-III d. Hr. de la Porcești/Moldoveni (punctul Dealul Gabăra), județul Neamț, România. Interpretări arheologice și antropologice despre câteva morminte de incinerare
The necropolis from the 2nd-3rd centuries AD from Porcești/Moldoveni (Dealul Gabăra point), Neamț County, Romania. Archaeological and anthropological interpretations of several cremation graves 267
- Ștefan Honcu
Un nou tip de amforă atestat în Barbaricum-ul de la est de Carpați. Amfora de tip Forlimpopoli descoperită la Polocin
A new type of amphora attested in Barbaricum in east Carpathians area. The Forlimpopoli amphora type discovered at Polocin 311
- Gabriel Vasile
Osteodistrofia biparietală – o manifestare neobișnuită. Asupra unui schelet medieval de pe teritoriul României
Biparietal osteodistrophy – a rare condition. On a Medieval skeleton on the territory of Romania 319

- Robert Daniel Simalcsik
Populații medievale de pe teritoriul statului medieval moldovenesc comparate prin câteva elemente antropologice
Mediaeval populations on the territory of the Mediaeval State of Moldova compared through some anthropological elements 341
- George-Dan Hânceanu, Andrei Baltag
Cercetări arheologice din anii 1969-1970 în cimitirul medieval al bisericii *Precista Mică* din Roman
Archaeological research from 1969-1970 in the medieval cemetery of the Precista Mică Church in Roman 367
- George-Cătălin Fedor
Memorie colectivă și specific local într-o comunitate rurală moldovenească
Collective memory and local specific in a Moldovan rural community 411

RECENZII // PREZENTĂRI DE CARTE

- Adela Kovács, Alexandru Nechifor, Constantin Aparaschivei
Frumusețea transpusă în lut. Catalogul statuetelor antropomorfe cucuteniene din Muzeul Județean Botoșani
- Яна Яковичина, Оксана Куценяк // Yana Yakovychyna, Oksana Kutseniak
Трипільська антропоморфна пластика у фондах Львівського історичного музею // The Trypillian anthropomorphic plastic art in the collection of Lviv Historical Museum
Cristian Eduard Ștefan 425
- Lista autorilor / List of authors 429
- Norme de redactare / Publishing Rules 431

Adela Kovács, Alexandru Nechifor, Constantin Aparaschivei
Frumusețea transpusă în lut. Catalogul statuțelor antropomorfe cucuteniene din Muzeul Județean Botoșani

Editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, 380 de pagini
 ISBN: 978-606-020-420-6

Яна Яковишина, Оксана Куценяк // Yana Yakovyshyna, Oksana Kutseniak
Трипільська антропоморфна пластика у фондах Львівського історичного музею // The trypillian anthropomorphic plastic art in the collection of Lviv Historical Museum

Львів, 2021, 165 с. // Lviv, 2021, 165 p.
 ISBN 978-966-02-9719-7

Anul 2021 s-a dovedit generos prin apariția a două noi cataloage despre figurinele antropomorfe cucuteniene. Unul dintre acestea este rodul colaborării dintre colegii Adela Kovács, Alexandru Nechifor și Constantin Aparaschivei și tratează figurinele antropomorfe aflate în colecțiile Muzeului Județean Botoșani. Catalogul conține o *Prefață* (Cornelia-Magda Lazarovici), câteva considerații generale asupra figurinelor antropomorfe cucuteniene, apoi statuetele sunt grupate în categorii: feminine, masculine și miniaturale. În capitole separate sunt abordate vasele antropomorfe și statuetele antropomorfe indeterminabile. O *Bibliografie* solidă și completă întregește în mod fericit demersul colegilor noștri.

Cele 180 de artefacte sunt grupate pe situri, în ordine alfabetică, informațiile fiind organizate foarte bine, sub forma unor fișe elaborate, cu textul în partea stângă și piesa în partea dreaptă (uneori pe aceeași pagină când spațiul o permite), acest lucru facilitând foarte mult lectura catalogului. Piesele din lucrare provin de la Borolea-Ocolul vacilor/La N-V de sat, Cervicești Deal-La Morișcă, Concești-La Iezuț, Corlăteni-Costișa Morii, Cotârgaci-Cotu Popii, Dobârceni-La Hâlboci, Drăgușeni-Ostrov, Drăgușeni-În deal la lutărie, Drăgușeni-La ocoale, Dumeni-Dealul Coropcaru, Ghireni-La Iaz, Lozna-Turbărie, Mândrești-Dealul lui Anton, Ripiceni-Holm/La Telescu, Ripiceni-Cinghinia/La Hârtop, Roma-Balta lui Ciobanu, Săveni, Săveni-Sat Nou, Bodeasa-Holm (Or. Săveni), Stânca-Stânca Doamnei, Ștefănești-Stârcea/La Bulboană, Știubeni-La Treuci/Vale, Trușești-Țuguieța, Moara Jorii-La Rotaru și Chirilă, Vorniceni-Pod Ibăneasa, Liveni-Sărături, Mitoc-Pârâul lui Istrate și Mitoc-Valea lui Stan.

Descrierile pieselor sunt foarte detaliate, fiind precizate amănunte foarte importante, cum ar fi tipurile de decor, părțile care lipsesc sau calitatea lutului. De asemenea, sunt precizate, acolo unde există informații, date despre context, dar și încadrarea cronologică sau dimensiunile pieselor. Fotografiele pieselor sunt foarte reușite, publicate color, din mai multe unghiuri, acest lucru fiind extrem de util cercetătorilor care se ocupă de figurinele antropomorfe. Faptul că figurinele cucuteniene publicate de către colegii noștri acoperă toate fazele principale ale culturii este foarte important pentru a sesiza evoluția în timp a modelării acestor statuete. Se poate observa o schimbare de stil de la o fază la alta, atât în ceea ce privește morfologia pieselor, dar și în alte detalii, cum ar fi tipul de decor sau perforațiile, etc.

Prin tipul de abordare, calitatea grafică excepțională și publicarea unor piese inedite, catalogul publicat de colegii noștri se constituie într-o reușită deplină. Acesta se dovedește foarte util cercetătorilor fenomenului cucutenian sau ai figurinelor antropomorfe în general, studenților care vor căuta să perceapă această latură a lumii cucuteniene, dar și publicului larg, tot mai rar în ultimii ani, care dorește o deschidere către valoarea neprețuită a patrimoniului mobil.

Cel de-al doilea catalog a fost realizat de către două colege de la Lviv, Yana Yakovyshyna și Oksana Kutseniak, și abordează figurinele antropomorfe cucuteniene din colecțiile Muzeului de Istorie de la Lviv. Lucrarea conține o *Introducere*, un capitol în care este descrisă formarea colecțiilor Muzeului de Istorie din Lviv, catalogul, ilustrațiile figurinelor și o *Bibliografie* consistentă.

Foarte interesant este capitolul privind istoricul cercetărilor și al formării colecțiilor Muzeului de Istorie din Lviv. Este practic o prețioasă istorie a arheologiei locale, o parte dintre teritoriile din vestul Ucrainei aflându-se mai întâi în componența Poloniei, apoi a URSS și, astăzi, a Ucrainei. Figurinele au fost aduse la muzeu prin bunăvoința unor colecționari romantici încă din secolul al XIX-lea, dar multe dintre ele provin din cercetarea unor așezări Trypillia, mai ales cele descoperite după cel de-al doilea război mondial. Ni se pare interesant amănuntul că una dintre figurine, găsită la Koșilivți în anul 1878, a fost interpretată ca o imagine a zeiței romane Flora, deoarece autorul cercetărilor, A. Schneider, este de părere că așezarea eneolitică este un castru roman.

Sunt analizate în continuare 205 statuete cucuteniene provenind din 14 situri aflate în vestul Ucrainei, majoritatea lor grupate pe cursul superior al Nistrului. Acestea sunt Nevzisko, Gorodniția, Komariv, Zalițiki, Bilche-Zolote Verbeba, Lanivți, Zozulinți, Lisichniki, Semeniv-Zelenche, Cocherjinți, Sușkivka, Pekari, Lenkivți și Koșilivți. Fișa catalogului este sumară, dar conține informații importante, cum ar fi starea de conservare, înălțimea piesei, numărul de inventar, o scurtă descriere și bibliografia (pentru piesele publicate). Toate piesele au atât desene foarte bine executate, cât și fotografii bune, color, catalogul fiind un excelent instrument de lucru pentru cercetătorii culturii Cucuteni, interesați și de piesele mai greu accesibile din afara României.

La fel ca în cazul figurinelor prezentate de colegii din România, colecțiile de statuete Trypillia din Ucraina conțin foarte puține piese de gen masculin. Această caracteristică este proprie culturii Cucuteni și nu numai, studii relativ recente precizând faptul că procentul figurinelor masculine per ansamblul culturii Cucuteni se situează în jur de 3%, iar în cultura Gumelnița, în jur de 1% (Palincaș 2008, p. 161). În ce măsură această raritate reprezintă o reflectare a relațiilor sociale din eneolitic este greu de spus, unele studii considerând că o relație directă între interpretările moderne și societățile arhaice este uneori simplistă, iar alteori falsă pe de-a întregul. Foarte rar se întâmplă să apară în cercetarea arheologică unele contexte mai deosebite, cum ar fi cel al așezării vinčiene de la Crvine-Subline (Serbia), aici fiind descoperite o serie de figurine grupate, cu unelte și arme atașate, autorul cercetărilor interpretând această situație excepțională ca pe o reprezentare a societății vinčiene (Crnobrnja 2011).

Bibliografie

Crnobrnja 2011: A. N. Crnobrnja, *Arrangement of Vinča culture figurines: a study of social structure and organisation*, Documenta Praehistorica 38, 2011, p. 131-147.

Palincaș 2008: N. Palincaș, *Public patriarchy in contemporary Romanian archaeology and the image of women in the Romanian Neolithic and Bronze Age*, Studii de Preistorie 5, 2008, p. 159-170.

Cristian Eduard Ștefan

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, România;
Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale (ICBE), Chișinău, Republica Moldova;
cristarh_1978@yahoo.com